Autor Guste Santini
Nedjelja, 23 Siječanj 2011 09:38

Prije više od godinu dana Hrvatska udruga poslodavaca sačinila je inventuru svih mogućih taksi koje se plaćaju; od države do lokalne uprave i samouprave. Veliki broj taksa bio je dostatan razlog da Vlada prihvati sugestiju poslodavaca da smanji njihov broj. Više od godine dana nitko od mojih kolega, koliko mi je poznato, nije komentirao Prijedlog HUP-a odnosno postupak Vlade, s jedne strane, i, pitanja mojih poslovnih prijatelja kako sačiniti primjeren način „kupovine“ javnih usluga u uvjetima depresije kako je primjereno nazvati hrvatsku krizu.

Najprije recimo da je **porez obveza poreznog obveznika bez prava protučinidbe**. **Taksa predstavlja naknadu korisnika, cijena koju on plaća zbog koristi koju ostvaruje koristeći odnosno javno dobro/uslugu.**
Drugim riječima, taksa predstavlja novčani prihod države koji on ubire kao protunaknadu za posebne usluge koje fizičkim i pravnim osobama pružaju državni organi odnosno ovlaštene organizacije, te naknadu za korištenje određenim pravima i predmetima od strane taksenih obveznika.

Sada kad smo definirali pojmove krenimo s pričom.

Sva zamisliva dobra i usluge određene su krajnostima javnih i komercijalnih dobara. Tako je svetionik javno dobro, a maslac komercijalno, tržišno, dobro. Konzumaciju javnog dobra nije moguće ograničiti tako npr. svi građani koriste usluge nacionalne obrane bez obzira da li plaćaju ili neplaćaju poreze, odnosno dodatni korisnik javnog dobra ne rezultira dodanim troškom. Kod maslaca je sasvim jasno ukoliko želimo maslac XY proizvođača moramo izdvojiti cijenom određenu sumu novaca kako bi maslac promjenio vlasnika. Nakon kupovine vlasnik će potrošiti maslac kako bi ostvario po njegovom mišljenju najveće moguće zadovoljstvo. **Kod javnih prihoda i javnih rashoda Sabor simulira „tržište“.**

U javnoj ekonomiji temeljni je problem otkriti preferencije potrošaća. Kod tržišnih dobara mi glasujemo kunama i na raspolaganju imamo upravo toliko glasova koliko imamo kuna. Iako je nekada pravo glasa bilo „vezano“ uz imovinski cenzus, danas bi takav prijedlog s razlogom „dočekan na nož“. Iz navedenog slijedi da svaki glasač ima jedan glas bez obzira na veličinu osobnog bogatstva.

Taksa je, što se vidi iz definicije, daleko „bliža“ tržišnoj filozofiji od poreza. To je vrlo važna spoznaja. Naime, u teoriji javnih financija poznato je

načelo korisnosti
koje se smatra superiornijim
načelu porezne sposobnosti.
Jednostavno rečeno načelo korisnosti opravdava poreznu obvezu poreznog obveznika količinom korištenih javnih dobara. Primjerom ćemo to najbolje pokazati. Smatra se da daleko veću količinu javnih dobara, recimo usluge policije, konzumira bogat u odnosu na siromašnog građanina pa je, prema tome, i pravedno da bogat građanin plati veći porez. Međutim, kada su u pitanju socijalna prava temeljem uzajamnosti tada se primjenjuje načelo porezne sposobnosti, dakle porezni obveznik plaća javna dobra prema svojoj porznoj snazi a ne prema količini korištenih/konzumiranih dobara/usluga.
Kod taksa je propisano na što se plaćaju i koliko se plaćaju takse – cijena usluge/prava - bez obzira na materjalno stanje taksenog obveznika
. Imamo gotovo tržište, zar ne? Tržišta nemamo samo zato što određene institucije imaju „monopol“, licencu, da pružaju točno propisanu uslugu. Tako pravosudni sustav dijelom svoje prihode ostvaruje putem taksi. Pravo davanja licenci u sebi implicirai pravo određivanja visine takse. Ta činjenica je vjerojatno „uzbudila duhove“ u HUP-u a ne broj taksi.

Drugim riječima bilo bi dobro da se broj taksi maksimalno poveća ali da se to ne čini „napamet“ i u naglašeno fiskalne svrhe već da se odredi visina takse približno razini koje bi ta i takva usluga/pravo koštala u tržišnom modelu privređivanja.

Na kraju valja reći još nešto o **porezima** koji su očito **inferiorni sustavu taksi**. Naime, država svojom javnom potrošnjom davno se je odvojila od sudbine svojih građana. I dok je u vrijeme rata bilo obilje argumenata da proračun bude neprijmjerno velik materijalnim mogućnostim gospodarstva, to danas nije dopustivo. Upravo sam zato u s knjizi „Porezna reforma i hrvatska krizia“ predložio da se prilikom donošenja proračuna umjesto dosadašnje prakse koju karakterizira rashodna strana proračuna ista zamjeni najprije izračunom poreznog kapaciteta gospodarstva. Drugim riječima,
odredimo moguću poreznu presiju a potom neka Sabor sukladno interesa svojih birača tako određeni iznos raspodjeljuje
. U čudesnoj Švicarskoj uvođenje ili promjena bilo kojeg poreza predmet je najšire, najdemokratskije rasprave.
U švicarskoj porezi imaju karakteristike samodoprinosa.
Drugim riječima građani na referendumu prihvaćaju ili neprihvaćaju nove porezne namete. Mislim da je neprimjereno pitati kako bi hrvatski građani na referendumu glasovali po pitanjima postojeće porezne presije. Upravo tu činjenicu sam imao u vidu prilikom konstrukcije mojeg prijedloga porezne reforme.